

شناخت‌نامه مازندران / ۲۹

شهرنامه‌ها / ۱

تمیشه

زهرا یوسفی

رسانش نوین - ۱۳۹۱

سرشناسه	: یوسفی، زهرا، ۱۳۵۱ خرداد -
عنوان و نام پدیدآور	: همیشه/ زهرا یوسفی؛ سرپرست مجموعه زیرالعابدین درگاهی.
موضوعات بشر	: تهران: رسالتش نوی، ۱۳۹۱.
موضوعات ظاهری	: ۳۸ ص: ۱۹×۵/۹ س.م.
فروست	: شناختنامه مازندران ۳۹، شهرنامه شهرهای گذشته: ۶.
شابک	: 978-600-6826-29-5 : دوره: 4-978-600-6826-00-0
وضعیت فهرست یوسی	: فیا
یادداشت	: این اثر با حمایت حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان مازندران منتشر شده است.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: شهرهای معدومشده - ایران- مازندران
موضوع	: مازندران
موضوع	: مازندران - تاریخ
موضوع	: همیشه (شهر باستانی)
شناسه افزوده	: درگاهی، زین العابدین، ۱۳۲۸ -
شناسه افزوده	: سازمان تبلیغات اسلامی استان مازندران، حوزه هنری
شناسه افزوده	: شناختنامه مازندران: ۳۹.
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ج ۲۹۶ ش ۱۳۲/الف/ ۵۲-DSRT
رده بندی دهی	: ۹۵۵/۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۳۳۷۹

نشر
راسانیش
مطبوعات

تهران- بهار شمالی، کوچه شکریا، نیش شیرازی، پلاک ۷ - واحد ۲
تلفن: ۰۹۱۲۱۳۰۹۱۳۱ تلفکس: ۷۷۵۳۰۵۳۶ rasanesh.pub@gmail.com

همیشه

زهرا یوسفی

سرپرست مجموعه: دکتر زین العابدین درگاهی

ویراستاران: خدیجه نامدار جویباری، هاجر امامی

طرح جلد: زهره ایزدی‌راد

صفحه‌آرا: ونوشه جویباری

لیتوگرافی: فیلم‌گراف

چاپخانه: پیمان نواندیش

صحافی: ولیعصر

چاپ اول، تهران، ۱۳۹۱

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

نماد روی جلد: خورشید از نقش‌مایه‌های کهن بافت‌های

سنتی مازندران (گلپج)

مطبوعات
راسانیش

چاپ اول این کتاب با حمایت حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی استان مازندران منتشر شده است.

فهرست مطالب

۹	پیش‌گفتار
۱۳	مقدمه
۱۴	تمیشه در منابع جغرافیایی
۱۶	تمیشه در منابع تاریخی
۱۷	تمیشه در شاهنامه
۲۰	آثار تاریخی تمیشه
۲۰	دیوار بزرگ تمیشه
۲۲	قلعه‌ها و مسجد
۲۳	تمیشه در تاریخ
۳۹	سرانجام تمیشه
۴۲	سخن پایانی
۴۳	کتاب‌نامه

پیش‌گفتار

مازندران سرزمین همیشه بهاران با داشتن قله‌های سر به فلک کشیده و دشت‌های سرسبز ساحل دریای نیلگون خزر، فرهنگ و تمدنی غنی و دیرینه را در خود نهفته دارد. خردورزان و پژوهشگران بی‌تردید نقش‌آفرینی نقش‌آفرینان مازندرانی را در بنا، تثبیت و گسترش هویت فکری و فرهنگی تمدن ایرانی-اسلامی نمی‌توانند نادیده بگیرند. مطالعه این نقش‌ها و نقش‌آفرینان برای بازشناسی، تقویت و بقای هویت اسلامی-ایرانی امروزیان می‌تواند راه‌گشا باشد. مجموعه «شناخت‌نامهٔ مازندران» به این مطالعه و بازشناسی روی آورده است که ویژگی‌های شاخص آن چنین است:

موضوع: تاریخ و تمدن، فرهنگ و ادب، هنر و معماری، مذهب و ...

هدف: ارتقای سطح آگاهی‌ها، تقویت هویت دینی، فرهنگی و اجتماعی، اعتلای سطح اعتماد به نفس عمومی (مردم مازندران)؛ فراهم کردن زمینه‌های پژوهشی برای رشد و شکوفایی پژوهشگران جوان، به‌ویژه پژوهشگران مازندرانی.

مخاطبان: همهٔ مردم به‌ویژه نسل جوان تحصیل‌کرده.

مؤلفان: استادان صاحب‌نام دانشگاه‌ها، حوزه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی، پژوهشگران علاقه‌مند به مازندران‌شناسی.

کمیت حجم: ارائه مطالب به صورت کتاب در اندازه پالتویی به حجم تقریبی ۴۸ صفحه.

سطح مطالب: بیان متن با رعایت معیارهای علمی و پژوهشی به زبانی ساده و روان؛ نوگرایی هدف غایی نیست، اما بیانی نو و شکلی مطلوب در نظر بوده است.

محورها: در مرحله اول ۳۷ جلد از مجموعه «شناخت‌نامه مازندران» در این محورها ارائه شده است: زبان، فرهنگ و ادب، تاریخ، بناهای تاریخی-مذهبی، شهرنامه‌ها (شهرهای فراموش‌شده و امروزی) و ناموران. در این مرحله چند موضوع به ظاهر پراکنده انتخاب شده است، تا علاوه بر پرهیز از تخصصی بودن صرف، به سلیقه‌های عموم مخاطبان نیز توجه شود. بی‌تردید در پایان کار (به شرط توفیق الهی)، مجموعه در هر محور به شیوه جداگانه و تخصصی می‌تواند ارائه شود. بر خود فرض می‌دانم از کسانی که در شکل‌گیری این مجموعه نقش داشته‌اند قدردانی کنم:

استادان و پژوهشگرانی که آثار خود را در اختیار این مجموعه قرار داده‌اند؛ به‌ویژه از استادان بزرگوار که مشاوران و ارزیابان علمی این مجموعه بوده‌اند: دکتر حسن بشیرنژاد، دکتر محمود دیانی، محمدصالح ذاکری، دکتر علی رضانی پاچی،

تمیشه • ۱۱.

دکتر رضا ستاری، علی اکبر عنایتی، دکتر علی اصغر کلانتر، دکتر مصطفی مجد، دکتر مصطفی معلمی، دکتر سید رحیم موسوی، دکتر صفر یوسفی؛ حوزه هنری استان مازندران به ویژه مدیر محترم حوزه جناب آقای نبی الله خدابخشی، مدیر پیشین جناب آقای عزیزالله محمدپور و کارشناس پژوهش؛ همکاران در آماده سازی متن ها، ویرایش، نمونه خوانی، صفحه آرایی و دیگر همکاران اجرایی آقای شهرام موساپور و خانم ها مقدسه کوچک زاده، راضیه زلیکانی، مرضیه زلیکانی و... که صادقانه و بی وقفه در اجرای امور تلاش کرده اند؛ طراح جلد خانم ایزدی راد، نشر رسانش نوین و مدیر محترم آن، جناب آقای محسن علی نژاد قمی و همکار ایشان خانم فاطمه علی نژاد قمی که در ارتقای کمی و کیفی کار سخت کوشیدند. با سپاس ویژه از مدیر کل اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی مازندران حجه الاسلام عباسعلی ابراهیمی، پژوهشکده مازندران شناسی و مدیر محترم آن جناب آقای دکتر حسین اسلامی که با راهنمایی ها و در اختیار نهادن امکانات کتابخانه در به سامان رساندن این مجموعه مؤثر بوده اند.

من الله التوفیق و علیه التکلان

سرپرست مجموعه شناخت نامه

زین العابدین درگاهی - تابستان ۱۳۹۱

مقدمه

مازندران سرزمینی است که همانند دیگر نقاط ایران بزرگ آثار و بقایای تمدن‌های چند هزار ساله در آن یافت می‌شود. این آثار نشانی از عمران و آبادی و گسترش تمدن در منطقه است. همیشه یکی از شهرهای پررونق مازندران در ادوار گذشته بود که در طول تاریخ از بین رفت. تاریخ‌نگاران و جغرافی‌دانان بسیاری در آثارشان از این شهر نام برده‌اند و جنگل البوه، کوه و دریا چشم‌اندازهای زیبای آن را وصف کرده‌اند. شاید همین نظرگاه موجب شده تا بنای شهر را به فریدون پادشاه پیشدادی نسبت دهند. گفته‌اند که برای حفظ همیشه از گزند اقوام گوناگون مهاجم، اردشیر ساسانی به دور آن دیواری را کشیده است. چندین بار با حمله مهاجمان به همیشه، مردم این شهر قتل عام شدند و خانه‌های آن‌ها ویران و به آتش کشیده شد، اما بار دیگر از نو ساخته شد و به حیات خود ادامه داد. امروز هر چند نامی از آن در نقشه‌های جغرافیایی نیست، اما به عقیده برخی حیات خود را با نام خرابه شهر سرکلایه ادامه می‌دهد.

تمیشه در منابع جغرافیایی

به نوشته جغرافی‌دانان «سرزمین تبرستان مرز و حدش از سمت مشرق گرگان و قومس است و از سمت مغرب دیلم و از طرف شمال دریا و از سمت جنوب به بخش دیگری از قومس و ری محدود است (ابن رسته، ۱۹۸۸م: ۱۳۷). ابن رسته سپس شهرهای تبرستان را این‌گونه نام می‌برد: «أمل و ساریه و مامطیر، ترنجه و رویست و میله و مرارکدیه و المهرآوان و طمیس و تمار و شالوس و رویان و کلار» (همان: ۱۳۷).

کهن‌ترین کتاب جغرافیایی «مسالک و ممالک» ابن‌خردادبه است که به سال ۲۵۰ هـ ق تألیف شده است. او می‌نویسد: «در طبرستان شهرهای رویان و امل و ساریه و شالوس (چالوس) و لازر و شیرز و طمیس و دهستان و کلار و گیلان و بدشوارگر می‌باشد» (ابن‌خردادبه، ۱۳۷۰: ۹۶).

کتاب «صورة الارض» ابن‌حوقل که حدود ۳۶۷ هـ ق تألیف شده است براساس نقشه و مطالب محتوای آن شهرهای تبرستان را برشمرده است: بکرآباد، استرآباد، تمیشه، ساری، ممطیر، میله، امل، نائل، کلار و رویان است و هم‌چنین شهرهای ساحلی چالوس و الهم و آبسکون نیز بخشی از آن است و دهستان در نزدیکی بکرآباد نیز در شمار تبرستان است (۱۹۳۸ م: ۲۷۴-۳۷۷).